

Nr 219.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till vissa ändringar i allmänna tjänste- och familjepensionsreglementena, 1942 års tjänstepensionsreglemente för arbetare samt folkskolans tjänste- och familjepensionsreglementen, m. m.; given Stockholms slott den 2 mars 1945.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för denna dag, föreslå riksdagen att dels godkänna härvid fogade förslag till kungörelser

1) om ändring i vissa delar av allmänna tjänstepensionsreglementet den 30 december 1941 (nr 1008),

2) om ändrad lydelse av 23 § allmänna familjepensionsreglementet den 30 december 1941 (nr 1009),

3) om ändring i vissa delar av reglementet den 12 juni 1942 (nr 452) angående tjänstepension för arbetare i statens tjänst (1942 års tjänstepensionsreglemente för arbetare),

4) om ändring i vissa delar av folkskolans tjänstepensionsreglemente den 18 juli 1942 (nr 699) samt

5) om ändring i vissa delar av folkskolans familjepensionsreglemente den 18 juli 1942 (nr 700);

dels ock bifalla de förslag i övrigt, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Ernst Wigforss.

Förslag

till

kungörelse om ändring i vissa delar av allmänna tjänstepensionsreglementet den 30 december 1941 (nr 1008).

Härigenom förordnas, *dels* att rubriken till 31 § 1 mom. allmänna tjänstepensionsreglementet den 30 december 1941 samt 3 punkten i samma moment och 34 § reglementet skola erhålla ändrad lydelse på sätt av det följande framgår, *dels ock* att 1 punkten övergångsbestämmelserna till reglementet skall upphöra att gälla.¹

31 §.

1 mom. Försvarsdepartementet, försvarets sjukvårdsförvaltning, arméförvaltningen, marinförvaltningen, flygförvaltningen, försvarsstaben, armén, marinerna och flygvapnet.

3. Beställningshavare, som — — — tid, nämligen

a) officer (musikdirektör), underofficer (musikunderofficer) samt beställningshavare tillhörande den i manskapsavlöningsreglementet intagna löneplanen Mb tid, under vilken beställningshavaren efter fyllda 21 år innehaft med tjänstepensionsrätt icke förenad fast anställning såsom manskap vid försvarsväsendet, samt annan beställningshavare två tredjedelar av sådan tid;

b) beställningshavare, som — — — Kungl. Maj:t bestämmer;

c) beställningshavare, som — — — sådan anställning; samt

d) beställningshavare, som — — — vid försvarsväsendet.

Annan icke-ordinarie — — — manskap vid försvarsväsendet.

Vid tjänstårsberäkning — — — till efterrättelse.

34 §.

Nionde huvudtiteln.

Länsveterinärer.

För befattning såsom länsveterinär skola tillämpas det tjänstepensionsavdrag och det tjänstepensionsunderlag, som enligt 7 § 2 mom. och 16 § 2 mom. gälla för lönegraden A 26.

---

¹ Senaste lydelse av rubriken till 31 § 1 mom. och 3 punkten i samma moment, se 1944: 468 samt av 34 §, se 1942: 690.

Denna kungörelse träder i kraft den 1 juli 1945. För lantbruksingenjör, som efter ikraftträdandet tillhör lönegraden A 21 civila avlöningsreglementet, skall 34 § alltjämt tillämpas i sin hittillsvarande lydelse.

Förslag

till

kungörelse om ändrad lydelse av 23 § allmänna familjepensionsreglementet den 30 december 1941 (nr 1009).

Härigenom förordnas, att 23 § allmänna familjepensionsreglementet den 30 december 1941¹ skall erhålla följande ändrade lydelse.

23 §.

Nionde huvudtiteln.

Länsveterinärer.

För befattning såsom länsveterinär skola tillämpas det familjepensionsavdrag och det familjepensionsunderlag, som enligt 6 § 2 mom. och 11 § 2 mom. gälla för lönegraden A 26.

Denna kungörelse träder i kraft den 1 juli 1945. För lantbruksingenjör, som efter ikraftträdandet tillhör lönegraden A 21 civila avlöningsreglementet, skall 23 § alltjämt tillämpas i sin hittillsvarande lydelse.

---

¹ Senaste lydelse, se 1942: 691.

Förslag

till

kungörelse om ändring i vissa delar av reglementet den 12 juni 1942 (nr 452) angående tjänstepension för arbetare i statens tjänst (1942 års tjänstepensionsreglemente för arbetare).

Härigenom förordnas, *dels* att 1 § 1 mom. reglementet den 12 juni 1942 angående tjänstepension för arbetare i statens tjänst (1942 års tjänstepensionsreglemente för arbetare) skall erhålla ändrad lydelse på sätt av det följande framgår, *dels ock* att nuvarande 4 mom. i 14 § reglementet skall benämnas 5 mom. samt att i sistnämnda paragraf skall införas ett nytt moment, betecknat 4 mom. och av den lydelse, som nedan angives.

1 §.

1 mom. Detta reglemente — — — och förvärvskälla.

Såsom förutsättning — — — för vilken gäller en arbetstid av normal omfattning.

Vid tillämpning av stadgandet under d) här ovan skall med arbetaranställning i statens tjänst likställas

a) följande militära tjänstgöring, i den mån den icke inbegripes i den tjänstgöring, som jämlikt 27 § 1 mom. A värnpliktslagen åligger värnpliktiga i allmänhet, nämligen utbildning enligt 27 § 1 mom. B—D värnpliktslagen samt utbildning till flygförare, bombfällare och navigatör, flygskytt eller reservofficer eller till fänrik vid sjövärnsskåren;

b) fast anställning såsom manskap vid försvarsväsendet samt tjänstgöring, under vilken anställningshavare enligt beslut, meddelat med stöd av 7 § 1 eller 2 mom. manskapsavlöningsreglementet, skall för där avsett ändamål anses hava innehaft sådan anställning, dock allenast till den del anställningen innehafts eller tjänstgöringen fullgjorts utöver en tid av tre år; samt

c) såvitt angår den, som vid statens övertagande helt eller delvis av kommunalt driven verksamhet eller enskilt företag eller i samband med dylik verksamhets eller företags nedläggande övergått till anställning i statens tjänst och vilken icke är undantagen från reglementets tillämpning, anställning hos den föregående arbetsgivaren.

Vad i — — — äga tillämpning.

14 §.

4 mom. Såsom tjänstår må ytterligare tillgodoräknas två tredjedelar av tid för sådan i 1 § 1 mom. tredje stycket a) omförmäld tjänstgöring, som en-

ligt vad i nämnda stycke sägs skall för där avsett ändamål likställas med arbetaranställning i statens tjänst, dock endast i den mån sådan tid ej tillgodoräknats enligt föreskrifterna i 1—3 mom.

Denna kungörelse träder i kraft den 1 juli 1945.

Förslag

till

kungörelse om ändring i vissa delar av folkskolans tjänstepensionsreglemente den 18 juli 1942 (nr 699).

Härigenom förordnas, att 5 § 1 mom. och 12 § 2 mom. folkskolans tjänstepensionsreglemente den 18 juli 1942 skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

5 §.

1 mom. Såsom tjänstepensionsavdrag — — — pensionsavdraget verkställles.

Har ordinarie — — — högre lönegraden.

För ordinarie befattningshavare, vilken antingen utan något sitt förvällande förflyttats till befattning i lägre lönegrad eller ock förflyttats till befattning i samma lönegrad och därefter enligt vad därom är stadgat äger åtnjuta den särskilda löneförmån, varom i 8 § 1 mom. andra stycket folkskolans avlöningsreglemente förmäles, skall tillämpas det tjänstepensionsavdrag, som gäller för den tidigare innehavda befattningen.

12 §.

2 mom. För ordinarie befattningshavare, vilken antingen utan något sitt förvällande förflyttats till befattning i lägre lönegrad eller ock förflyttats till befattning i samma lönegrad och därefter enligt vad därom är stadgat äger åtnjuta den särskilda löneförmån, varom i 8 § 1 mom. andra stycket folkskolans avlöningsreglemente förmäles, må grundbeloppet av tjänstepension icke understiga det belopp, vartill det skulle hava beräknats, därest förflyttningen icke ägt rum.

Vad sålunda — — — andra stycket.

Denna kungörelse träder i kraft den 1 juli 1945.

F ö r s l a g

till

kungörelse om ändring i vissa delar av folkskolans familjepensionsreglemente den 18 juli 1942 (nr 700).

Härigenom förordnas, att 6 § 1 mom. och 10 § 2 mom. folkskolans familjepensionsreglemente den 18 juli 1942 skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

6 §.

1 mom. Såsom familjepensionsavdrag — — — pensionsavdraget verkställles.

Har ordinarie — — — högre lönegraden.

För ordinarie befattningshavare, vilken antingen utan något sitt förvållande förflyttats till befattning i lägre lönegrad eller ock förflyttats till befattning i samma lönegrad och därefter enligt vad därom är stadgat äger åtnjuta den särskilda löneförmån, varom i 8 § 1 mom. andra stycket folkskolans avlöningsreglemente förmäles, skall tillämpas det familjepensionsavdrag, som gäller för den tidigare innehavda befattningen.

10 §.

2 mom. I fråga om ordinarie befattningshavare, vilken antingen utan något sitt förvållande förflyttats till befattning i lägre lönegrad eller ock förflyttats till befattning i samma lönegrad och därefter enligt vad därom är stadgat äger åtnjuta den särskilda löneförmån, varom i 8 § 1 mom. andra stycket folkskolans avlöningsreglemente förmäles, må familjepensionstalet icke understiga det belopp, vartill det skulle hava beräknats, därest förflyttningen icke ägt rum.

Vad sålunda — — — stycket avses.

Denna kungörelse träder i kraft den 1 juli 1945.

---

*Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 2 mars
1945.*

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, BERGQUIST, DOMÖ, EWERLÖF, RUBBESTAD, OHLIN, ERLANDER, DANIELSON, ANDRÉN.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anför chefen för finansdepartementet, statsrådet Wigforss.

1. Vissa ändringar i 31 § 1 mom. allmänna tjänstepensionsreglementet.

Enligt rubriken till 31 § 1 mom. allmänna tjänstepensionsreglementet äga bestämmelserna i nämnda moment tillämpning å beställnings(befattnings)-havare tillhörande vissa angivna till försvarsväsendet hörande institutioner, bland dem kemiska anstalten. Såvitt angår nämnda anstalt äro momentets bestämmelser tillämpliga å viss på anstaltens personalförteckning uppförd civilmilitär personal, nämligen två tygförvaltare.

Vid 1944 års riksdag fattades beslut (prop. nr 293; r. skr. nr 498) om att en försvarets forskningsanstalt skulle från och med tidpunkt, som av Kungl. Maj:t bestämdes, inrättas och organiseras enligt vissa i propositionen angivna grunder. Därvid avsågs, att kemiska anstalten skulle avvecklas såsom särskild institution; ehuru anstalten redan före utgången av budgetåret 1944/45 skulle kunna administrativt inordnas som en del av forskningsanstalten, skulle likväl personalförteckning och avlöningsstat för kemiska anstalten tillämpas intill budgetårets slut. Berörda organisationsändring är avsedd att genomföras den 1 april 1945.

I den förut denna dag på chefens för försvarsdepartementet föredragning beslutade propositionen angående vissa avlönings- m. fl. anslag under riksstatens fjärde huvudtitel för budgetåret 1945/46 har avsetts, att nämnda omorganisation skall fullständigt genomföras från och med nästa budgetår, varför förslag icke framlagts rörande ny personalförteckning för kemiska anstalten. Vid forskningsanstalten avses icke skola finnas militär eller civilmilitär personal med avlöning på denna anstalts stat.

I 31 § 1 mom. 3 punkten allmänna tjänstepensionsreglementet meddelas vissa särskilda tjänstårsberäkningsbestämmelser, vilka — oavsett stadgandena i 17 § reglementet — äro tillämpliga å beställningshavare, som avses i militära avlöningsreglementet eller manskapsavlöningsreglementet, ävensom beställningshavare å reservstat. Enligt 3 punkten a) må officer (musikdirektör), underofficer (musikunderofficer), högbåtsman och flaggkorpral helt tillgodoräkna tid, under vilken beställningshavaren efter fyllda 21 år innehaft med tjänstepensionsrätt icke förenad fast anställning såsom manskap vid försvarsväsendet. Annan nu avsedd beställningshavare må tillgodoräkna sådan tid till två tredjedelar.

Med flottans högbåtsmansbeställningar jämförliga beställningar såsom s. k. långtjänstunderbefäl finnas numera inrättade vid armén, kustartilleriet och flygvapnet. Vid flygvapnet ha nämligen genom 1942 års försvarsbeslut inrättats ett antal överfurirsbeställningar, och vid armén och kustartilleriet ha sådana beställningar tillkommit genom beslut vid 1944 års riksdag (prop. nr 143; r. skr. nr 273). Överfurirsbeställningarna äro avsedda att rekryteras bland fast anställt manskap med furirskompetens.

*Departements-
chefen.*

Med hänsyn till omorganisationen af försvarets forskningsverksamhet synes kemiska anstalten icke vidare böra i rubriken till 31 § 1 mom. allmänna tjänstepensionsreglementet medtagas vid angivandet av de institutioner, å vilka momentets bestämmelser äro tillämpliga. Härav betingad ändring i reglementet bör nu vidtagas. Organisationsändringen medför även, att professor vid kemiska anstalten icke vidare bör upptagas i den till allmänna tjänstepensionsreglementet hörande tjänståldersförteckningen, i vilken angivas de ordinarie befattningar, för vilka det för hel pension erforderliga antalet tjänstår skall utgöra 25. Förslag till härav föranledd ändring torde jag senare få anmäla i samband med andra frågor, som beröra bilagorna till pensionsreglementet.

I fråga om rätt att såsom tjänstår i pensionshänseende tillgodoräkna tid för icke pensionsberättigande manskapsanställning torde överfurirerna vid armén, kustartilleriet och flygvapnet böra likställas med flottans högbåtsmän. Sådan ändring bör alltså vidtagas i 31 § 1 mom. 3 punkten a) allmänna tjänstepensionsreglementet, att samtliga till löneplan Mb manskapsavlöningsreglementet hänförliga beställningshavare — oberoende av om de tillhöra armén, flottan, kustartilleriet eller flygvapnet — äga såsom tjänstår utan reduktion tillgodoräkna tid, under vilken de efter fyllda 21 år innehaft med tjänstepensionsrätt icke förenad fast anställning såsom manskap vid försvarsväsendet.

2. Ändrade pensionsbestämmelser för lantbruksingenjörer.

Gällande personalförteckning för statens lantbruksingenjörer upptager 24 lantbruksingenjörer i lönegraden A 21 civila avlöningsreglementet. Av de nuvarande tjänstinnehavarna kvarstå emellertid 8 befattningshavare efter sådan anmälan, som avses i 66 § 1 mom. första stycket c) civila avlöningsreglementet, på äldre lönestat; dessa lantbruksingenjörer äro underkastade 1921 års avlöningsreglemente för allmänna civilförvaltningen och tillhöra därvid lönegraden B 21. I pensionshänseende tillämpas för lantbruksingenjör, å vilken civila avlöningsreglementet äger tillämpning, allmänna tjänste- och familjepensionsreglementena och för lantbruksingenjör, som kvarstår på äldre lönestat, 1934 års civila tjänstepensionsreglemente och 1936 års allmänna familjepensionsreglemente. Enligt samtliga nu nämnda pensionsreglementen skola, i anslutning till att lantbruksingenjörerna utöver lön äga åtnjuta arvode enligt taxa, för lantbruksingenjör tillämpas de pensionsunderlag och pensionsavdrag, som gälla för ordinarie tjänsteman i 26 lönegraden. För lantbruksingenjör, som vid statens övertagande den 1 juli 1937 ägde delaktighet i civilstatens änke- och pupillkassa, gälla vissa övergångsbestämmelser till de båda familjepensionsreglementena. Dessa övergångsbestämmelser innebära bland annat, att sådan befattningshavare skall, så länge han kvarstår i den tjänst han vid statens övertagande av kassan den 1 juli 1937 innehade, i stället för familjepensionsavdrag enligt respektive reglemente vidkännas minskning i honom tillkommande lön motsvarande den avgift, som han enligt de för honom närmast före nämnda dag gällande bestämmelserna haft att erlagga. Befordran till tjänst med högre familjepensionsunderlag medför däremot, att vederbörande i fortsättningen skall vidkännas de reglementsenliga familjepensionsavdragen, och enligt de till 1941 års allmänna familjepensionsreglemente hörande övergångsbestämmelserna har den innehavda tjänstens uppflyttning i högre lönegrad eller annan omständighet, som medför tillämpning av högre familjepensionsunderlag än det, vilket gällde den 1 juli 1937, samma verkan i avdrags-hänseende.

Enligt förslag, som kommer att anmälas senare denna dag, skola lantbruksingenjörerna göras oberoende av taxeinkomster och uppflyttas i lönegraden A 28 civila avlöningsreglementet. Vid löneregleringen — som är avsedd att genomföras vid ingången av budgetåret 1945/46 — skola de nu å äldre lönestat kvarstående lantbruksingenjörerna medgivnas övergå å civila avlöningsreglementet. Av de nuvarande lantbruksingenjörerna äro 1 på äldre lönestat kvarstående befattningshavare och 8 under civila avlöningsreglementet lydande befattningshavare på grund av förbehåll, som intagits i de för dem utfärdade fullmakterna, skyldiga att underkasta sig löneregleringen. Övriga lantbruksingenjörer avses skola äga rätt att efter därom uttryckt önskan kvarstå vid tillämpning av det nuvarande lönesystemet och skola således, om sådan anmälan göres, alltjämt tillhöra lönegraden B 21 respektive A 21 och åtnjuta visst arvode.

I det av 1942 års torrläggningssakkunniga den 28 november 1944 avgivna betänkandet med förslag angående den statsunderstödda torrläggningsverksamheten (SOU 1944: 56) har angående de spörsmål i pensionshänseende, som anknyta till löneregleringen, anförts följande.

Beträffande de å 1921 års avlöningsreglemente kvarstående 8 lantbruksingenjörerna torde en övergång till de föreslagna nya avlöningsbestämmelserna böra medföra, att allmänna tjänstepensionsreglementet med de ändringar, som kunna varda beslutade i samband med löneregleringens genomförande, erhåller tillämpning på dem. Övergången avses skola innebära, att för dem bli utan vidare gällande det tjänstepensionsunderlag och det tjänstepensionsavdrag, som äro stadgade för den föreslagna nya lönegraden. Någon rätt att övergå till ny lönestat men samtidigt kvarstå vid äldre tjänstepensionsbestämmelser bör alltså i dessa fall icke medgivas. Uttrycklig föreskrift härutinnan bör meddelas.

För lantbruksingenjör, som redan är underkastad allmänna tjänstepensionsreglementet, skulle likaledes övergången till ny lönestat medföra, att tjänstepensionsunderlag och tjänstepensionsavdrag efter övergången beräknas enligt den nya lönegraden. Även beträffande sådan lantbruksingenjör bör emellertid föreskrivas, att han vid övergången på ny lönestat är skyldig att underkasta sig de ändringar i reglementet, som kunna varda beslutade i samband med löneregleringen.

För de lantbruksingenjörer, som för närvarande tillhöra 1936 års respektive 1941 års allmänna familjepensionsreglemente, bör på motsvarande sätt genom löneregleringen bli gällande 1941 års familjepensionsreglemente med de ändringar däri, som föranledas av löneregleringen.

För lantbruksingenjör tillhörande 1921 års avlöningsreglemente eller civila avlöningsreglementet, vilken icke är övergångspliktig och som anmäler sig icke vilja övergå på ny lönestat, bör någon ändring i pensionsförhållandena ej inträda. Särskilt stadgande härom erfordras endast för det fall, att vederbörande redan för närvarande är underkastad allmänna tjänste- och familjepensionsreglementena. För sådan lantbruksingenjör bör gälla, att reglementena skola å honom tillämpas i deras nuvarande lydelse, alltså utan de ändringar, som betingas av löneregleringen.

I samband med löneregleringen bör stadgandet angående lantbruksingenjörers tjänstepensionsunderlag och tjänstepensionsavdrag i 34 § 1 mom. allmänna tjänstepensionsreglementet och motsvarande stadgande i 23 § 1 mom. allmänna familjepensionsreglementet upphävas.

I detta sammanhang må slutligen erinras om att i 16 § 1 mom. andra stycket allmänna tjänstepensionsreglementet äro meddelade vissa föreskrifter angående beräkning av tjänstepensionsunderlag i det fall, att befattning innehafts kortare tid än tre år före pensionsålderns inträde eller, i fråga om tjänsteman, som avgår med rätt till förtidspension, tre år före avgången. I dylika fall skall viss medeltalsberäkning av tjänstepensionsunderlag äga rum. Ehuru för lantbruksingenjör, som övergår till ny stat, förändring i tjänstepensionsunderlagets belopp skulle komma att inträda, förutsätta dock de sakkunniga, att 16 § 1 mom. andra stycket icke blir å sådan lantbruksingenjör tillämpligt, alldenstund han genom övergången icke tillträder ny befattning. Någon särskild föreskrift härutinnan torde icke vara erforderlig.

Departements-
chefen.

Såsom torrläggningssakkunniga anført bör en avveckling av lantbruksingenjörernas taxeinkomster och befattningarnas uppflyttning i högre lönegrad medföra, att för lantbruksingenjör framdeles tillämpas de pensions-

avdrag och pensionsunderlag, som gälla för denna lönegrad. Stadgandena i 34 § 1 mom. allmänna tjänstepensionsreglementet och 23 § 1 mom. allmänna familjepensionsreglementet böra således vid en sådan omreglering utgå.

Vad angår de nuvarande lantbruksingenjörerna, bliva reglementena i sin sålunda ändrade lydelse utan särskild åtgärd tillämpliga på de befattningshavare, vilka jämlikt förbehåll i fullmakten eller eljest övergå på löneregleringen. Någon medeltalsberäkning av tjänstepensionsunderlagen enligt 16 § 1 mom. andra stycket allmänna tjänstepensionsreglementet ifrågakommer därvid icke, om avgång ur tjänst skulle ske inom tre år efter lönegradsuppflyttningen. De här avsedda befattningshavare, som före den 1 juli 1937 tillhört civilstatens änke- och pupillkassa, komma i anledning av uppflyttningen att från och med regleringens genomförande den 1 juli 1945 få vidkännas familjepensionsavdrag med de belopp, som enligt allmänna familjepensionsreglementet gälla för befattning i lönegraden A 28 civila avlöningsreglementet.

Pensionsförhållandena för de nuvarande lantbruksingenjörer, som icke bliva underkastade löneregleringen, böra icke beröras av densamma. Såvitt angår lantbruksingenjör, vilken kvarstår på äldre lönestat, följer av 1 § 1 mom. allmänna tjänstepensionsreglementet, att detta icke blir tillämpligt, och av 1 § i 1941 års allmänna familjepensionsreglemente framgår, att ej heller detta reglemente blir gällande för befattningshavaren. Vad åter angår de lantbruksingenjörer, å vilka civila avlöningsreglementet samt allmänna tjänste- och familjepensionsreglementena nu äro tillämpliga och som icke underkasta sig löneregleringen, bör genom övergångsbestämmelser till de avsedda ändringarna i pensionsreglementena sörjas för att dessa reglementen å dem tillämpas i sin hittillsvarande lydelse.

3. Upphävande av 1 punkten övergångsbestämmelserna till allmänna tjänstepensionsreglementet.

Enligt 2 § 2 mom. allmänna tjänstepensionsreglementet är, där ej Kungl. Maj:t annorlunda förordnar, från reglementets tillämpning undantagen tjänsteman, vilken vid statens övertagande helt eller delvis av enskilt företag eller i samband med dylikt företags nedläggande övergått till befattning, som avses i reglementet. Jämlikt 1 punkten övergångsbestämmelserna till reglementet skall emellertid detta icke i något fall äga tillämpning å tjänsteman vid statens järnvägar, vilken övergått i statens järnvägars tjänst vid statens övertagande av enskild järnväg eller bandel men omedelbart före civila tjänstepensionsreglementets ikraftträdande den 1 juli 1935 varit undantagen från tillämpningen av kommunikationsverkens pensionslag och därför jämlikt 2 § 1 mom. d) civila tjänstepensionsreglementet ej heller blivit underkastad detta reglemente.

I proposition den 23 februari 1945, nr 183, har förslag framlagts angående reglering av tjänste- och familjepensioneringen för personal vid av staten övertagna enskilda järnvägar. Den i propositionen förordade regleringen avses skola innebära, att jämväl personal, som från enskild järnväg övergått i statens järnvägars tjänst före civila tjänstepensionsreglementets ikraftträdande och undantagits från tillämpningen av kommunikationsverkens pensionslag, skall kunna bli underkastad allmänna tjänstepensionsreglementet. I enlighet härmed bör föreskrift meddelas, att 1 punkten övergångsbestämmelserna till allmänna tjänstepensionsreglementet skall upphöra att gälla. Ändringsföreskriften bör träda i kraft den 1 juli 1945.

4. Tillämpning av allmänna tjänste- och familjepensionsreglementena beträffande vissa förutvarande landsfiskaler m. fl.

I samband med omorganisationen av landsfiskalsbefattningarna medgavs genom beslut vid 1941 års riksdag, att de ordinarie landsfiskaler, vilka ej före tidpunkten för ikraftträdandet den 1 oktober 1941 av omorganisationen av landsfiskalsbefattningarna enligt då gällande pensionsbestämmelser för landsfiskaler uppnått pensionsåldern men dessförinnan fyllt 63 år, finge under förutsättning, att de förklarat sig villiga att i samband med omorganisationens genomförande avgå med ålderspension, från och med den 1 oktober 1941 pensioneras, som om de varit innehavare av landsfiskaltjänst i lönegraden A 22, ävensom att samma förmån finge beredas de ordinarie landsfiskaler, vilka enligt gällande pensionsbestämmelser uppnått eller uppnådde pensionsåldern under tiden mellan den 1 juli 1940 och den 1 oktober 1941. Vidare medgavs, att familjepension finge med tillämpning från och med den 1 oktober 1941 utgå till efterlevande efter sådan landsfiskal, som före avgången ur tjänst avlidit under tiden mellan den 1 juli 1940 och den 1 oktober 1941, eller sådan f. d. landsfiskal, som uppnått pensionsåldern under nämnda tid, såsom om den avlidne vid dödsfallet eller avgången från tjänsten varit innehavare av landsfiskaltjänst i lönegraden A 22. Slutligen medgavs, att ordinarie landsfiskal, som vore född före utgången av april 1884 men vid tidpunkten för omorganisationens ikraftträdande den 1 oktober 1941 icke uppnått 63 års ålder, kunde enligt Kungl. Maj:ts bestämmande från sistnämnda tidpunkt efter därom gjord ansökning beviljas pension, såsom om han blivit innehavare av landsfiskaltjänst i lönegrad A 22 och vid avgången uppnått nämnda ålder. De närmare bestämmelserna i ämnet hava meddelats genom Kungl. Maj:ts brev till statskontoret den 1 augusti 1941.

De ifrågavarande åtgärderna inneburo, att befattningshavarna, vilka tidigare varit underkastade 1907 års civila pensionslag, fingo sina pensionsförhållanden reglerade enligt 1934 års civila tjänstepensionsreglemente och 1936 års allmänna familjepensionsreglemente.

I en till Kungl. Maj:t ställd, den 20 december 1942 dagtecknad skrift hemställdes därefter föreningen Sveriges landsfiskaler, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärder i syfte att ifrågavarande befattningshavare eller deras efterlevande skulle bli underkastade bestämmelserna i 1941 års allmänna tjänste- och familjepensionsreglementen.

Över framställningen avgav statskontoret utlåtande den 12 januari 1943 och anförde därvid.

Beträffande den anordning för en tillbakaverkande tillämpning av den med ikraftträdandet av de nya allmänna tjänste- och familjepensionsreglementena genomförda pensionsregleringen, som innefattas i kungörelsen nr 164/1942, hava 1938 års pensionssakkunniga (betänkandet s. 279) understrukit, att densamma avsåge tjänstemän, som efter de nya avlöningsförfattningarnas ikraftträdande avgått med pension enligt civila eller militära tjänstepensionsreglementet och vid avgångstillfället voro underkastade någon av nämnda avlöningsförfattningar. Ifrågavarande avlöningsförfattningar utgjordes enligt de sakkunniga av dels civila avlöningsreglementet, civila icke-ordinariereglementet, militära avlöningsreglementet och militära icke-ordinariereglementet, vilka samtliga trätt i kraft den 1 juli 1939, dels ock manskapsavlöningsreglementet, vilket trätt i kraft den 1 juli 1940.

I fråga om de sakkunnigas förslag har föredragande departementschefen vid anmälan av propositionen nr 339 till 1941 års riksdag (s. 198) anført, att från och med den 1 juli 1942 borde de nya bestämmelserna i enlighet med vad de sakkunniga förordat göras tillämpliga å de tjänstemän, som blivit underkastade de 1939 eller 1940 utfärdade nya avlöningsförfattningarna men avgått ur tjänst före pensionsregleringens ikraftträdande. Vad departementschefen sålunda föreslagit biträdades av riksdagen.

Då de landsfiskaler, som avgått med pension i samband med genomförandet den 1 oktober 1941 av omorganisationen av landsfiskals- och stadsfiskalsbefattningarna, icke varit underkastade något av förenämnda avlöningsreglementen, lära de i förenämnda departementschefsuttalande angivna förutsättningarna för en tillämpning av de nya pensionsbestämmelserna icke föreligga. För ett tillmötesgående av föreliggande framställning torde vid sådant förhållande erfordras medgivande av riksdagen.

Av principiella skäl finner sig statskontoret icke kunna tillstyrka, att framställning i sådant syfte göres till riksdagen.

Genom beslut den 12 mars 1943 lämnade Kungl. Maj:t framställningen utan åtgärd.

Vid 1944 års riksdag hemställdes i de likalydande motionerna I: 250 och II: 302, att riksdagen måtte antingen göra det uttalandet, att 1941 års riksdags beslut i fråga om pensionering av vissa landsfiskaler skulle så tolkas, att de av beslutet berörda landsfiskalerna och deras efterlevande finge åtnjuta pensionsförmåner såsom om gällande civila avlöningsreglemente och allmänna tjänstepensionsreglemente varit å sagda landsfiskaler tillämpliga, eller, om detta icke kunde bifallas, fatta beslut att nämnda förmåner ändå skulle beredas ifrågavarande befattningshavare och deras efterlevande.

I enlighet med hemställan av bankoutskottet i utlåtande nr 32 föranledde motionerna icke någon åtgärd. Vid ärendets behandling i kamrarna framfördes emellertid önskemål, att frågan skulle bli föremål för ytterligare övervägande.

Departements-
chefen.

Ett medgivande för ifrågavarande befattningshavare eller deras efterlevande att övergå på 1941 års allmänna tjänste- och familjepensionsreglementen skulle otvivelaktigt innebära ett avsteg från de grunder, som varit vägledande vid avgränsningen av reglementenas tillämpningsområde. Det må emellertid framhållas, att den nya landsfiskalsorganisationen medförde avsevärda förändringar i fråga om de nu berörda befattningshavarnas anställnings- och tjänstgöringsförhållanden. I betraktande härav tala billighetsskäl för ett tillmötesgående av personalens önskemål i den nu föreliggande frågan. Vid förnyat övervägande av denna har jag ansett mig icke böra motsätta mig, att 1941 års allmänna tjänste- och familjepensionsreglementen må, räknat från och med den 1 juli 1942, tillämpas å sådana landsfiskaler eller deras efterlevande, som avses i Kungl. Maj:ts förenämnda brev den 1 augusti 1941. Medgivande härtill torde böra utverkas hos riksdagen.

5. Vissa ändringar i fråga om tillämpligheten av 1942 års tjänste- och familjepensionsreglementen för arbetare.

1942 års tjänste- och familjepensionsreglementen för arbetare äga i princip tillämpning å den, som i statens tjänst innehar sådan arbetaranställning, vilken utgör hans huvudsakliga sysselsättning och förvärvskälla. För reglementenas tillämplighet gälla emellertid härutöver i allmänhet vissa särskilda, i 1 § 1 mom. tjänstepensionsreglementet angivna förutsättningar, nämligen

- a) att anställningen tillhör ett arbetsområde, inom vilket föreligger ett fortlöpande om ock endast för viss del av året förefintligt behov av arbetskraft,
- b) att för anställningen gäller en arbetstid av normal omfattning,
- c) att arbetaren uppnått en levnadsålder av minst 21 och högst 60 år samt
- d) att arbetaren antingen 21 månader i följd eller minst 7 månader under vart och ett av tre på varandra följande kalenderår eller ock tillhoppa 30 månader under högst fem på varandra följande kalenderår innehaft sådan arbetaranställning i statens tjänst, för vilken gäller en arbetstid av normal omfattning.

För den, som tidigare vunnit tjänstepensionsrätt, bortses dock från de under c) och d) angivna särskilda förutsättningarna, och om reglementet underkastad arbetare övergår till annan statlig arbetaranställning än under a) avses eller arbetstiden i den av honom innehavda anställningen inskränkes, skola ej heller stadgandena under a) respektive b) äga tillämpning.

Jag anhåller att få anmäla uppkomna frågor om sådana jämkningar i ifrågavarande bestämmelser, att vid tillämpningen av föreskriften under d) — om s. k. väntetid — skall med tid för arbetaranställning få helt eller delvis likställas tid för anställning såsom manskap vid försvarsväsendet och tid för viss befälsutbildning samt att reglementena skola bibehålla sin tillämpning på arbetare, som övergår till icke pensionsberättigande tjänstemannaanställning.

a) Tillgodoräkning såsom väntetid av tid för manskapsanställning.

I ett efter remiss avgivet yttrande över en ansökning om familjepension för de efterlevande till en tygarbetare vid ett artilleriregemente, vilken innehåft arbetaranställning i omkring 10 månader och dessförinnan vid samma regemente innehåft fast anställning såsom manskap i 12 år, har *statskontoret* anfört, att det syntes vara regel, att hantverksutbildat manskap överginge från manskapsanställning till arbetaranställning vid samma truppförband för att sedermera söka befordran till tyghantverkare eller annan liknande beställning vid tygstation, och att det finge anses vara skäligt, att sådana arbetare tillförsäkrades rätt att såsom väntetid taga i betraktande den tid, varunder de i egenskap av manskap fullgjort samma slags arbete i statens tjänst som efter övergången till arbetaranställning. Ämbetsverket förordade, att sådan jämkning vidtoges i 1 § 1 mom. d) 1942 års tjänstepensionsreglemente för arbetare, att dylik tillgodoräkning bleve möjlig.

Över vad statskontoret sålunda anfört ha statens pensionsanstalt och försvarets civilförvaltning yttrat sig. Statens pensionsanstalt har ånyo yttrat sig i ärendet efter det civilförvaltningen avgivit sitt yttrande.

I sitt förra yttrande har *statens pensionsanstalt* förklarat sig icke vilja förneka, att vissa skäl talade för den av statskontoret ifrågasatta jämkningen, vars huvudsakliga värde för vederbörande arbetare skulle ligga däri, att han i allmänhet komme att vara familjepensionsförsäkrad under den nu föreskrivna väntetiden. Innan definitiv ställning toges till statskontorets förslag, syntes dock böra närmare utredas, i vilken omfattning och under vilka förutsättningar tillgodoräkning av tid för manskapsanställning såsom väntetid skäligen borde medgivas.

Försvarets civilförvaltning har förordat sådan jämkning i ifrågavarande bestämmelse, att möjlighet bereddes arbetare i statens tjänst, vilken tidigare innehåft manskapsanställning, att såsom väntetid tillgodoräkna tid för manskapsanställningen oavsett arten av det arbete, som fullgjorts under sådan tid. Ett medgivande i sådan riktning borde emellertid såtillvida begränsas, att manskapsanställningen skulle ha innehafts viss icke alltför obetydlig tid, förslagsvis sex år eller den tidrymd, som utgjorde villkor för avskedspremie till avgången fast anställt manskap.

Till motivering av förslaget att tillgodoräkning skulle medgivas av allt slags manskapsanställning har civilförvaltningen anfört följande.

Den av statskontoret avsedda begränsningen av tillgodoräkningsrätten anser försvarets civilförvaltning sig icke kunna tillstyrka. Civilförvaltningen kan icke finna tillräckliga skäl föreligga att låta arten av det arbete, vederbörande haft att utföra i manskapsanställning, vara utslagsgivande för frågan, huruvida arbetaren må såsom väntetid äga tillgodoräkna tid för manskapsanställning. Erinras må, att riksdagen tidigare i fall, då det varit fråga om tillgodoräkning i pensionshänseende av tid för militäranställning, icke låtit göromålens art bliva avgörande för pensionsrätten. Sålunda medgav 1943 års riksdag (r. skr. nr 530) att indelt personal vid armén, som varit inkallad till s. k. ständig tjänstgöring och kvarstått i sådan tjänstgöring efter den 30 juni 1942, finge, oavsett arten av det arbete den indelte haft att under tjänstgö-

ringen förrätta, tillerkännas pension enligt bestämmelserna i kungörelsen den 30 juni 1942, nr 696, med föreskrifter angående pensionering av viss arbetarpersonal i statens tjänst, därest för kungörelsens tillämpning eljest gällande förutsättningar vore för handen. Fog synes ej heller föreligga att från den ifrågasatta tillgodoräkningsrätten undantaga den, som från manskapsanställning vid ett truppförband övergått till arbetaranställning vid ett annat truppförband eller annan arbetaranställning i statens tjänst.

I sitt senare utlåtande i ärendet har *statens pensionsanstalt* anfört, att det undandroge sig pensionsanstaltens bedömande, huruvida den föreslagna minimitiden av sex år för manskapsanställningen med hänsyn till militära förhållanden kunde anses lämpligt avvägd, men att pensionsanstalten saknade anledning att göra någon erinran däremot och att pensionsanstalten ej heller ville motsätta sig det av försvarets civilförvaltning framlagda tillgodoräkningsförslaget i övrigt.

Vad angår det särskilda fall, som utgjort den närmaste anledningen till de i ärendet framkomna förslagen om reglementsändring, ha statskontoret och statens pensionsanstalt föreslagit, att de efterlevande tillerkändes understöd, bestämda att utgå enligt grunderna för tilldelning av understöd åt änkor och barn efter arbetare i statens tjänst, vilka avgått från sina anställningar före ikraftträdandet av 1936 års familjepensionsreglemente för arbetare. Försvarets civilförvaltning har också utgått från att visst understöd borde beviljas, att bestridas av anslaget till diverse pensioner och understöd m. m., men ansett att detta understöd borde bestämmas i nära anslutning till grunderna för familjepension enligt 1942 års familjepensionsreglemente för arbetare.

Departements-
chefen.

I likhet med de i förevarande ärende hörda myndigheterna anser jag mindre tilltalande, att den, som efter längre tids fast anställning såsom manskap erhåller arbetaranställning, blir underkastad arbetarpensionsreglementena först efter att ha innehaft arbetaranställning under den normalt gällande väntetiden. Jag delar också den av försvarets civilförvaltning hävdade meningen, att hänsyn i detta fall bör få tagas till manskapsanställning oberoende av arten av de göromål, som den anställd därunder haft att utföra. I princip synes böra gälla, att de första tre årens manskapsanställning icke tillerkännes betydelse i förevarande avseende men att därpå följande manskapstid vid väntetidsbestämmelsernas tillämpning likställes med tid för arbetaranställning. Med manskapsanställning torde i förevarande sammanhang böra likställas sådan annan, eljest icke tillgodoräknad militär tjänstgöring, under vilken anställningshavare enligt beslut, meddelat med stöd av 7 § 1 eller 2 mom. manskapsavlöningsreglementet i dess genom proposition denna dag föreslagna lydelse, skall för i nämnda författningsrum avsett ändamål anses ha innehaft manskapsanställning.

Den ändring i 1942 års tjänstepensionsreglemente för arbetare, som be-
tingas av vad här förordats, bör genomföras den 1 juli 1945. Uppfyller nå-
gon nämnda dag de ändrade förutsättningarna för reglementets tillämpning,
ehuru icke de hittillsvarande förutsättningarna, blir han omedelbart under-

kastad reglementet. Med hänsyn till konsekvenserna kan jag icke förorda retroaktiv tillämpning av de ändrade bestämmelserna i den meningen, att pensionsförhållandena för den, som redan blivit underkastad reglementet, skulle omregleras som om han erhållit pensionsrätt tidigare. För sådana fall, där arbetare avlidit under tiden efter det nuvarande familjepensionsreglementets ikraftträdande den 1 juli 1942 men före den 1 juli 1945 och han vid frånfället icke var men enligt de ändrade bestämmelserna skulle ha varit underkastad nämnda reglemente, anser jag mig kunna förorda, att de efterlevande erhålla familjepension som om arbetaren vid frånfället varit underkastad reglementet. Pensionen bör således i detta fall utgå enligt 1942 års familjepensionsreglemente för arbetare och bestridas av de medel, från vilka pensionsförmåner enligt detta reglemente utgå. Om de efterlevande i sådant fall erhållit understöd i annan form, bör dock Kungl. Maj:t äga förordna om nedsättning i familjepensionsförmånernas belopp. Det synes lämpligast, att automatiskt verkande bestämmelser om familjepension i dessa fall av övergångsnatur icke meddelas men att Kungl. Maj:t inhämtar riksdagens bemyndigande att reglera dylika övergångsfall i huvudsaklig överensstämmelse med här förordade grunder.

b) Tillgodoräkning såsom väntetid av tid för befälsutbildning.

I proposition nr 149 till 1944 års riksdag anmäldes ett av särskilda inom försvarsdepartementet tillkallade utredningsmän, expeditionschefen G. A. Bouveng och numera häradshövdingen E. Thomasson, framlagt förslag rörande meritberäkning m. m. för befälsutbildade värnpliktiga (SOU 1943: 47). Vissa i betänkandet behandlade spörsmål blevo emellertid uppskjutna i avvaktan på slutförandet av påbörjad utredning angående ordnandet av civilanställning för avgående fast anställt manskap vid försvaret. Till de uppskjutna spörsmålen hörde frågan om tillgodoräknande av tid för befälsutbildning vid tillämpning av bestämmelsen om väntetid i 1942 års tjänstepensionsreglemente för arbetare. Denna fråga torde nu få upptagas till behandling.

Med befälsutbildning avses här i stort sett den särskilda tjänstgöring, i allmänhet omfattande 360 eller 180 dagar, som enligt gällande värnpliktslag kan åläggas lämpliga värnpliktiga för deras utbildning till officerare eller underofficerare m. m.

Enligt utredningsmännens förslag skall tid för befälsutbildning vid tillämpning av arbetarpensionsreglementets bestämmelser om väntetid jämföras med tid, då arbetaranställning i statens tjänst innehafts. Utredningsmännen ha anført, att befälsutbildningstiden i förevarande avseende borde räknas den befälsutbildade till godo på sådant sätt, att han komme i samma ställning som han skulle ha haft, om han i stället för befälsutbildningen utfört arbete åt staten.

Detta förslag har lämnats utan erinran vid betänkandets remissbehandling.

Departements-
chefen.

I det föregående har jag tillstyrkt, att manskapsanställning skall vid väntetidsbestämmelsernas tillämpning jämföras med arbetaranställning i statens tjänst, dock allenast i den mån tiden för manskapsanställningen överstiger tre år. Med hänsyn till sistnämnda begränsning kan det i och för sig synas tveksamt, huruvida medgivande bör lämnas att tillgodoräkna befälsutbildningen på olika sätt kompenseras vill jag emellertid icke motsätta mig, att en ändring i den av utredningsmännen förordade riktningen vidtogs i 1942 års tjänstepensionsreglemente för arbetare.

Den sålunda förordade ändringen torde böra träda i kraft den 1 juli 1945. På motsvarande sätt som i det föregående förordats i fråga om retroaktiv tillgodoräkning såsom väntetid av tid för manskapsanställning torde Kungl. Maj:t böra inhämta riksdagens bemyndigande att giva 1942 års familjepensionsreglemente för arbetare tillämplighet i sådana fall, där under tiden 1 juli 1942—30 juni 1945 avliden arbetare vid frånfället icke var underkastad reglementet men skulle ha varit detta, om befälsutbildningstid räknats in i väntetiden.

c) Kvarstående å pensionsreglementenas tillämpning vid övergång till icke pensionsberättigande tjänstemannaanställning.

Till fullgörande av erhållet uppdrag har *allmänna lönenämnden* den 14 december 1943 avgivit utredning i fråga om ändrade bestämmelser rörande löneklassplacering vid statsanställd arbetares övergång till ordinarie eller icke-ordinarie befattning m. m. Vid utredningen har fogats en av *ledamoten i nämnden S. G. Wold* upprättad promemoria, vari utom frågan om löneklassplacering vid statsanställd arbetares övergång till tjänstemannaanställning berörts vissa andra spörsmål angående dylik övergång. I promemorian har uttalats, att arbetare, som vid antagning i extra befattning hade pensionsrätt enligt tjänste- och familjepensionsreglementena för arbetare, borde bibehållas vid denna pensionsrätt till dess han erhållit extra ordinarie eller ordinarie tjänst.

Promemorian har undergått remissbehandling tillsammans med lönenämndens utredning i ämnet. Därvid ha *försvarets civilförvaltning*, *marinförvaltningen*, *försvarets avtalsnämnd*, *statstjänarkartellen* och *försvarets civila tjänstemannaförbund* yttrat sig över förslaget om bibehållande av arbetare vid pensionsrätten, vilket förslag de samtliga tillstyrkt. Försvarets civilförvaltning har ifrågasatt, att anordningen skulle på något sätt tidsbegränsas för att den missuppfattningen skulle förebyggas, att här vore fråga om pensionsrätt för extra tjänsteman. Marinförvaltningen har betecknat förslagets genomförande såsom synnerligen angeläget, då eljest den, som meriterat sig genom att uppehålla en befattning såsom extra, skulle komma i sämre pensionsställning än den, som kvarstått i arbetaranställningen för att direkt befordras till extra ordinarie. Försvarets avtalsnämnd har ansett betydelsefullt, att klara bestämmelser utfärdades att arbetare, som erhållit anställning såsom extra tjänsteman, finge bibehållas vid sin pensionsrätt enligt tjänste- och

familjepensionsreglementena för arbetare. Återgång till arbetaranställning förekomme ofta, och även om en arbetare småningom skulle befordras till pensionsberättigande tjänstemannabefattning, kunde det icke anses skäligt att under anställningstiden som extra tjänsteman beröva honom pensionsrätten som arbetare. En dylik åtgärd kunde även förväntas inverka försvårande på rekryteringen. I allmänhet syntes här avsedd tjänsteman faktiskt ha vidkänts pensionsavdrag enligt arbetarpensionsreglementena. Det vore i hög grad önskvärt, att bestämmelser om bibehållandet av pensionsrätten enligt nämnda reglementen i här avsedda fall snarast komme till stånd. Statstjänmarkartellen har på det livligaste tillstyrkt förslaget.

Särskilda framställningar om att arbetare vid övergång till icke pensionsberättigande tjänstemannaanställning skall äga bibehållas vid pensionsrätt ha gjorts av krigsmaterielverket och försvarets fabriksstyrelse. Över krigsmaterielverkets framställning ha yttranden avgivits av försvarets civilförvaltning, statens pensionsanstalt och statskontoret.

Krigsmaterielverket har i sin framställning anfört i huvudsak följande.

Vid krigsmaterielverkets sju centrala ammunitionsförråd äro anställda ett större antal arbetare, av vilka de flesta äro underkastade 1942 års tjänstepensionsreglemente för arbetare. Under nu rådande förhållanden med därav betingad arbetsbelastning vid ammunitionsförråden har det visat sig nödvändigt att placera vissa arbetare såsom förmän. I förmänsanställning utgår vederbörandes avlöning i form av arvode inom ramen för det för krigsmaterielverkets tillfälliga anställningshavare gällande lönesystemet. Med arvodena är icke förenad rätt till pension.

Såvitt krigsmaterielverket kan finna måste en övergång från arbetaranställning med pensionsrätt enligt 1942 års tjänstepensionsreglemente för arbetare till tjänstemannaställning enligt verkets avlöningssystem innebära, att vederbörande upphör att vara underkastad berörda reglemente och förty mister sin pensionsrätt. Ett dylikt resultat framstår emellertid såsom obilligt, när till en början övergången till tjänstemannaställning i föreliggande fall är föranledd av nu rådande särskilda förhållanden, och en återgång till arbetaranställning i flertalet fall blir nödvändig, då omfattningen av rörelsen vid de centrala ammunitionsförråden nedgår till normal nivå. Därest icke de pensionsberättigade arbetare, som överföras i tjänstemannaställning vid verket, under denna anställningstid kunna bibehållas vid sin pensionsrätt enligt 1942 års tjänstepensionsreglemente för arbetare, uppkomma betydande svårigheter för verket att genomföra den av förhållandena påkallade förstärkningen av personalen i arbetsledande ställning vid förråden.

Verket avser visserligen att i sinom tid placera vissa av de från arbetaranställning till tjänstemannaanställning överförda befattningshavarna i extra ordinarie tjänster, men i nuvarande läge kan det icke avgöras vilka befattningshavare, som skola ifrågakomma till erhållande av sådana tjänster. På grund härav uppkommer även i dessa fall ett avbrott i den pensionsberättigande anställningen. Även ur denna synpunkt synas sålunda särskilda föreskrifter i ämnet erforderliga för att vederbörande under anställning såsom tjänsteman icke skall gå förlustig sin i egenskap av arbetare innehavda pensionsrätt.

Med hänsyn till de nu berörda förhållandena finner sig krigsmaterielverket böra ifrågasätta, om icke arbetare med pensionsrätt enligt 1942 års tjänstepensionsreglemente för arbetare, vilken övergår till tjänstemannaanställ-

ning vid verket, varmed icke är förenad pensionsrätt, borde under tiden för sistnämnda anställning bibehållas vid sin pensionsrätt enligt omförmälda reglemente. Härvid förutsätter verket givetvis, att vederbörande jämväl under nämnda tid skall vara skyldig att å lönen vidkännas författningsenligt pensionsavdrag.

Försvarets civilförvaltning har föreslagit, att under en övergångstid skulle gälla, att arbetarpensionsreglementet underkastad arbetare, vilken inom försvarsväsendet överginge från arbetaranställning till anställning såsom extra tjänsteman, enligt vederbörande myndighets bestämmande finge bibehållas vid pensionsrätt enligt berörda reglemente under högst två år, Kungl. Maj:ts dock obetaget att medgiva pensionsrättens bibehållande under längre tid.

Statens pensionsanstalt har avstyrkt förslaget och till motivering därav anfört följande.

Pensionsrätten för befattningshavare i tjänstemannaställning är i huvudsak knuten till anställningsformerna ordinarie och extra ordinarie tjänstemän. Enligt pensionsanstaltens mening är det principiellt betänkligt och kan medföra icke önskvärda konsekvenser att medgiva pensionsrätt för någon annan anställningsform, som kan betecknas som tjänstemannaanställning. Å andra sidan är arbetarpensionsreglementet ej tillämpligt å andra anställningshavare än sådana, som kunna hänföras till arbetarpersonal, och det skulle vara ägnat att medföra oreda i pensionssystemet, om avsteg gjordes från denna grundsats. Överhuvud taget torde, där en viss myndighet vill bereda pensionsrätt för någon av sina anställningshavargrupper, detta böra ske genom att formen för anställningen avpassas så, att förutsättningarna för tillämpning av vederbörande pensionsreglemente bli uppfyllda, och icke, såsom i förevarande fall ifrågasatts, genom att beträffande anställningsformen medgiva avvikelser från de generellt gällande grunderna för reglementet. Pensionsanstalten finner sig därför icke kunna tillstyrka vare sig krigsmaterielverkets hemställan eller försvarets civilförvaltnings förslag.

Vad beträffar de i krigsmaterielverkets framställning omförmälda förmännen, vilka synas vara tillfälligt anställda i sådan egenskap mot åtnjutande av avlöning i form av arvode, finner pensionsanstalten det emellertid tveksamt, huruvida de äro att betrakta som tjänstemän. I varje fall synes varken förmansställningen eller den omständigheten, att avlöningen utgår under annan form än för arbetare i allmänhet, i och för sig utgöra hinder för tillämpning av arbetarpensionsreglementet. Först för det fall, att de komma i åtnjutande av lön enligt den i civila icke-ordinariereglementet för extra tjänstemän fastställda löneplanen, synes anledning föreligga att avföra dem från pensionsrätten.

Statskontoret har anfört, att det för att säkerställa nödig reda och konsekvens i fråga om beviljande av pensionsrätt enligt förekommande statliga tjänstepensionsreglementen ansetts erforderligt att göra pensionsrätten beroende av anställningsform och avlöningsnormer på sådant sätt, att med viss anställnings- och avlöningsform följde pensionsrätt. Därigenom hade åstadkommits, att tillämplighetsområdena för å ena sidan tjänstepensionsreglementena och å andra sidan arbetarpensionsreglementena blivit på visst sätt avgränsade. Ur denna synpunkt vore det därför angeläget att för anställningshavare, som avsåges skola erhålla pensionsrätt enligt visst pensionsreglemente, regelmässigt icke ifrågakomme annan anställnings- och avlöningsform

än som utgjorde förutsättning för den avsedda pensionsrätten. Sålunda borde icke, såsom blivit ifrågasatt, åt arbetare, som skulle kvarstå å tillämpningen av 1942 års tjänste- och familjepensionsreglementen för arbetare, beredas tjänstemannanställning, vid vilken avlöningen bestämdes enligt gällande löne-reglementen. Beträffande de i framställningen avsedda arvodesavlönade för-männen — vilka ej syntes vara att betrakta såsom tjänstemän — syntes hin-der icke föreligga för en fortsatt tillämpning av arbetarpensionsreglementena, så länge de icke erhöles tjänstemannanställning.

Försvarets fabriksstyrelse har i sin framställning i ämnet anfört i huvud-sak följande.

Den arbetsledande personalen inom försvarets fabriksverk rekryteras i viss omfattning från de inom verket anställda arbetarna. I fall, då en arbe-tares förmåga att fylla en arbetsledande uppgift icke kan bedömas, innan han någon tid prövats i den nya uppgiften, har det visat sig lämpligt att låta vederbörande under en kortare eller längre provtid inneha anställning med avlöning enligt Ex-löneplanen civila icke-ordinariereglementet eller såsom kontraktsanställd befattningshavare. Efter provtidens slut blir befattnings-havaren befordrad till extra ordinarie anställning eller, om han icke visar sig lämplig därför, placerad tillbaka såsom arbetare. Det förekommer även vid forcerad drift, då behovet av arbetsledande personal ökas, att arbetare tillfälligt erhåller en arbetsledande befattning med avlöning enligt Ex-löne-planen eller medelst kontrakt, för att därefter återgå till arbetaranställning.

Enligt fabriksstyrelsens mening är det i hög grad önskvärt, att fullt klara bestämmelser utfärdas av den innebörden, att arbetare, som innehaft med tjänste- och familjepensionsrätt enligt gällande arbetarpensionsreglementen förenad anställning och övergått till icke pensionsberättigande tjänsteman-naanställning, bibehålles vid den pensionsrätt han förvärvat enligt nyssnämnda reglementen, intill dess han vinner tjänstemannaanställning, varmed pen-sionsrätt är förenad, eller återgår till arbetaranställning. Nu gällande bestäm-melser i detta avseende äro icke tillfredsställande. I vissa fall har styrelsen för att möjliggöra en önskvärd befordran till arbetsledande befattning av arbetare, vilken icke varit villig att avstå från honom såsom arbetare tillkom-mande pensionsrätt, efter överenskommelse med den anställde medgivit ho-nom tjänstledighet från arbetaranställningen och å utgående löneförmåner avdragit tidigare utgående pensionsavgifter enligt arbetarpensionsreglemen-tena. Styrelsen har i sådana fall genom vederbörande fabrikschef framhål-lit för den anställde, att tveksamhet råder, huruvida pensionsrätten på detta sätt kan bevaras.

Vid utfärdande av bestämmelser i ämnet borde enligt fabriksstyrelsens mening vissa övergångsbestämmelser utfärdas. Dessa skulle innebära, att pensionsberättigad arbetare, vilken före bestämmelsernas ikraftträdande övergått till icke pensionsberättigande tjänstemannaanställning och därvid inbetalat pensionsavgifter enligt tjänste- och familjepensionsreglementena för arbetare, bibehölles vid sin pensionsrätt jämlikt nyssnämnda reglemen-ten för den tid sådan inbetalning ägt rum. Pensionsberättigad arbetare, som före bestämmelsernas ikraftträdande övergått till icke pensionsberättigande tjänstemannaanställning utan att under den tid han tjänstgjort såsom tjäns-teman erlagga pensionsavgifter enligt tjänste- och familjepensionsreglemen-tena för arbetare, skulle, därest han själv inom viss tid därom uttryckte

önskan, medgivas att retroaktivt inbetala pensionsavgifter för bibehållande av den honom före övergången till tjänstemannaanställningen tillkommande pensionsrätten som arbetare.

*Departements-
chefen.*

I likhet med statskontoret och statens pensionsanstalt anser jag det i och för sig vara önskvärt, att pensionsrätten knytes till den innehavda anställningen, så att på anställnings- och avlöningsformen skall bero, huruvida pensionsrätt föreligger eller icke. Då anställning som extra tjänsteman eller kontraktsanställning som tjänsteman icke generellt är och ej heller lämpligen kan förenas med pensionsrätt, måste förslaget att medgiva arbetare, som övergår till dylik anställning, rätt att kvarstå vid arbetarpensionsreglementenas tillämpning, ur principiell synpunkt möta vissa betänkligheter. Vad i ärendet förekommit giver emellertid vid handen, att det understundom hör till beföringsgången, att innehavare av pensionsberättigande arbetaranställning övergår till icke-pensionsberättigande tjänstemannaanställning. Att pensionsrätten icke kan bibehållas vid en sådan beföringsgång, synes mindre tillfredsställande. Jag har därför icke velat motsätta mig, att sådan innehavare av pensionsberättigande arbetaranställning, som övergår till tjänstemannaanställning utan pensionsrätt, i princip medgives kvarstå på arbetarpensionsreglementets tillämpning. Jag har icke ansett nödvändigt, att särskilda inskränkande bestämmelser härvid meddelas.

Att i själva arbetarpensionsreglementet införa en bestämmelse av nu avsedd innebörd synes icke lämpligt. De bestämmelser om pensionsavdrags verkställande och om tjänstårsberäkning, som innefattas i 1942 års tjänste- och familjepensionsreglementen för arbetare, äro direkt avpassade för det fall, att avlöning utgår i arbetaranställning. Med avseende å tid, då tjänstemannaanställning innehaves, synas avvikelser från nämnda bestämmelser erforderliga. Behov kan visa sig föreligga att även i övrigt smärre detaljavvikelser göras från arbetarpensionsreglementenas bestämmelser. Det synes därför lämpligast, att Kungl. Maj:t inhämtar riksdagens bemyndigande att för här avsedda fall förordna om tillämpning av arbetarpensionsreglementena med de undantag och tillägg, som — närmast av tekniska skäl — finnas påkallade. Bemyndigandet, som bör gälla från och med den 1 juli 1945, bör förutsättas jämväl innefatta befogenhet för Kungl. Maj:t att meddela övergångsbestämmelser med avseende å tidigare inträffade fall.

6. Tillgodoräkning såsom tjänstår av tid för viss befälsutbildning.

I det av särskilda utredningsmän inom försvarsdepartementet avgivna betänkande rörande meritberäkning m. m. för befälsutbildade värnpliktiga, som i det föregående omnämnts i samband med frågor om ändringar i tillämpningsområdet för 1942 års tjänste- och familjepensionsreglementen för arbetare, har bland annat förordats, att tid för befälsutbildning — i den mening, som i nyssnämnda sammanhang angivits — generellt skall få till-

godoräknas såsom tjänstår vid tillämpning av allmänna tjänstepensionsreglementet, folkskolans tjänstepensionsreglemente och tjänstepensionsreglementet för de högre kommunala skolorna. Utredningsmännen ha anfört, att ett sådant medgivande för de flesta befälsutbildade icke komme att få någon praktisk betydelse men att det med säkerhet finnes åtskilliga fall, där en kompensation för de med befälsutbildningen förenade uppoffringarna icke kunde lämnas i annan form, och att man då icke borde avstå från möjligheten att, låt vara på ett sent stadium, tillgodoräkna vederbörande befälsutbildningstiden. Ur administrativ synpunkt vore det en fördel, att befälsutbildningen alltid finge tillgodoräknas för pension och att ett sådant tillgodoräknande alltså icke behövde bero av en prövning i varje särskilt fall. Enligt utredningsmännens mening måste befälsutbildningen anses innefatta arbete i statens tjänst, varför Kungl. Maj:t med stöd av 17 § 3 mom. allmänna tjänstepensionsreglementet, 14 § 3 mom. folkskolans tjänstepensionsreglemente och 15 § 3 mom. tjänstepensionsreglementet för de högre kommunala skolorna ägde meddela erforderliga bestämmelser om befälsutbildningens tillgodoräknande såsom tjänstår enligt nämnda reglementen. Tillgodoräkning borde ske vare sig befälsutbildningen fullgjorts innan befattningshavaren blivit underkastad respektive reglemente eller den fullgjorts senare och befattningshavaren för ändamålet erhållit tjänstledighet; i sistnämnda fall finge bestämmelsen betydelse allenast om befattningshavaren i anledning av tjänstledigheten vidkänts C-avdrag å lönen.

Utredningsmännen ha vidare förordat, att befälsutbildningstiden vid tillämpning av 1942 års tjänstepensionsreglemente för arbetare finge i princip räknas lika med anställning i statens tjänst. Hade arbetaren redan före militärtjänstgöringens början blivit hänförlig under reglementet, borde befälsutbildningstiden få utan reduktion tillgodoräknas som tjänstår. Hade han däremot icke före militärtjänstgöringens början blivit hänförlig under reglementet, borde befälsutbildningen intill den tidpunkt, då väntetiden utlöpste, till två tredjedelar räknas såsom tjänstår, varefter och då reglementena blivit tillämpliga eventuellt återstående befälsutbildningstid utan reduktion borde räknas som tjänstår.

I sitt remissyttrande i ärendet har statskontoret anfört, att de bestämmelser i de för befattningshavare gällande pensionsreglementena, som utredningsmännen åberopat, syntes vara tillämpliga i fråga om befälsutbildningen samt att det kunde ifrågasättas, huruvida icke här avsedda tillgodoräkningsfrågor borde kunna avgöras av Kungl. Maj:t från fall till fall; om generella bestämmelser i ämnet utfärdades, borde, då enligt hävdvunnen praxis extra anställning och arvodesanställning i statens tjänst i pensionshänseende endast tillgodoräknades till två tredjedelar, ej heller befälsutbildningstiden tillgodoräknas till större del, i den mån ej annat följde av eljest gällande bestämmelser. Likaledes borde beträffande tjänstårsberäkning för arbetare i statens tjänst befälsutbildningen med nämnda undantag komma i betraktande med högst två tredjedelar av för densamma föreskriven tid.

Departements-
chefen.

I anledning av vad utredningsmännen anfört har jag ansett mig kunna förorda, att hänsyn till befälsutbildningen får tagas vid tillämpningen av de bestämmelser i pensionsreglementena, som bygga på tjänstårsberäkning. Såsom statskontoret anfört bör emellertid sådan tid för befälsutbildning, varunder vederbörande icke vidkänts pensionsavdrag och vartill hänsyn därför icke tages enligt nuvarande bestämmelser, icke tillgodoräknas till större del än två tredjedelar. I 1942 års tjänstepensionsreglemente för arbetare bör vidtagas sådan ändring, att tid för befälsutbildning, vare sig den infallit under tid, då reglementet är tillämpligt å vederbörande arbetare, eller dessförrinnan, tillgodoräknas till två tredjedelar, i den mån icke annat följer av eljest gällande bestämmelser. Beträffande tjänstemännen är jag i likhet med statskontoret närmast böjd för att anse en prövning från fall till fall lämpligast. Huruvida så skall ske eller generella bestämmelser i ämnet böra utfärdas, torde emellertid jämlikt vederbörande pensionsreglementen böra ankomma på Kungl. Maj:ts bestämmande.

7. Ändrade grunder för ersättning till växelstationsföreståndare, som entledigats till följd av växelstations automatisering.

Bestämmelser om ersättning till växelstationsföreståndare, som entledigats till följd av växelstations automatisering, tillkommo genom Kungl. Maj:ts brev till telegrafstyrelsen den 18 oktober 1940 och avsågo sådana föreståndare, som entledigats efter utgången av år 1936. De sedan den 1 januari 1944 gällande bestämmelserna i ämnet, vilka i sak helt överensstämma med föreskrifterna i nämnda brev, återfinnas i Kungl. Maj:ts brev till telegrafstyrelsen den 22 december 1943. Beträffande bestämmelsernas innehåll må nämnas följande.

Ersättningen utgår av telegrafverkets medel i form av årlig ersättning eller avskedsersättning. Årlig ersättning må tilldelas föreståndare för växelstation med 35 eller flera abonnenter, vilken vid tidpunkten för entledigandet uppnått 50 års ålder och innehar 15 tjänstår, vilka, såvida särskilda skäl icke föranleda undantag, bör hava infallit i oavbruten följd omedelbart före entledigandet. I tjänståren må även inräknas den tid vederbörande före antagandet i telegrafverkets tjänst kan hava innehaft anställning vid enskilt telefonnät, som övertagits av telegrafverket, eller såsom föreståndare för eller biträde vid sådan växelstation inom rikstelefonnätet, vars betjäning antages av vederbörande abonnenter.

Årlig ersättning må icke uppgå till högre belopp än som motsvarar två tredjedelar av den årsinkomst, anställningshavaren senast åtnjutit från telegrafverket, och må utgå allenast, då behov därav provas föreligga.

Avskedsersättning, beräknad efter åtta kronor för anställningsmånad, må tilldelas föreståndare för växelstation med minst 20 abonnenter, vilken icke kan komma i åtnjutande av årlig ersättning men i avseende å tjänståren uppfyller villkoren för erhållande av dylik ersättning.

Vid framläggandet för 1943 års riksdag av förslag om slopande av behovsprövningen i fråga om ålderdomsunderstöd åt växelstationsföreståndare an-

förde föredragande departementschefen (prop. nr 353, s. 21), att han icke då vore beredd att förorda ett eftergivande av behovsprövningen vid entledigande på grund av växelstations automatisering. Mot detta uttalande framställdes icke någon erinran från riksdagens sida (bankoutsk. utl. nr 77; r. skr. nr 530).

Förslag om behovsprövningens slopande för automatiseringsfallen framfördes därefter i de likalydande motionerna I:46 och II:61 vid 1944 års riksdag. Beträffande innehållet i motionerna torde jag få hänvisa till den redogörelse härför, som lämnats i bankoutskottets utlåtande (nr 13). Efter att ha erinrat om att frågan varit föremål för prövning vid nästföregående års riksdag anförde utskottet följande.

Vid den förnyade behandling, utskottet ägnat förevarande spörsmål, har utskottet funnit, att de av motionärerna anförda skälen för behovsprövningens slopande jämväl i fall av entledigande till följd av växelstations automatisering icke i och för sig kunna fränkännas berättigande. Särskilt synes det vara mindre tillfredsställande, att personer, som vid entledigandet nått en relativt framskriden levnadsålder, endast efter behovsprövning skola kunna tillerkännas årligt understöd. Utskottet är emellertid icke berett att utan ytterligare utredning förorda åtgärder i motionens syfte. Innan definitiv ställning till frågan tages, synes det — icke minst med tanke på den fortskridande automatiseringen av telefonnätet — böra klarläggas, vilka ekonomiska konsekvenser ett eftergivande av behovsprövningen beträffande här ifrågavarande personal kan medföra för framtiden. I sammanhang därmed synes såsom ett alternativ till det i motionerna framlagda förslaget böra övervägas, huruvida icke behovsprövningen alltjämt bör bibehållas såvitt angår personer, vilkas levnadsålder vid entledigandet mera avsevärt understiger den ålder, då pensionering för närmast jämförliga personalgrupper vid telegrafverket i allmänhet äger rum. Det synes utskottet lämpligen böra ankomma på Kungl. Maj:t att låta verkställa den utredning i ämnet, som må befinnas påkallad för ett närmare ställningstagande härutinnan, samt att för riksdagen framlägga det förslag, vartill förhållandena kunna giva anledning.

Under återopande av det anförda hemställde utskottet, att motionerna icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda, vilket jämväl blev riksdagens beslut.

I en till Kungl. Maj:t ställd, den 1 juni 1944 dagtecknad skrift har därefter *växelstationsföreståndarnas riksförbund*, under erinran om bankoutskottets förenämnda utlåtande, hemställt om behovsprövningens slopande vid bestämmande av ersättning åt växelstationsföreståndare, som entledigats på grund av växelstations automatisering. För det fall att behovsprövning likväl skulle anses delvis böra bibehållas, borde denna lämpligen bestämmas att gälla vid en levnadsålder upp till 55 år, som vore avgångsålder för telefonister med ordinarie anställning. Krav på behovsprövning vid högre levnadsålder syntes icke böra ställas, då det här vore fråga om personer, som nödtvunget måste lämna sin anställning.

Telegrafstyrelsen har i utlåtande den 5 september 1944 tillstyrkt bifall till förbundets framställning och därvid erinrat, att styrelsen redan i skri-

velse den 20 september 1943 angående ändring av då gällande bestämmelser om understöd åt ur telegrafverkets tjänst entledigad icke ordinarie personal givit uttryck åt den uppfattningen, att behovsprövningen borde eftergivas även beträffande automatiseringsfallen. Styrelsen hade därvid framhållit, att för de föreståndare, som efter uppnådda 50 levnadsår ginge miste om sin anställning på grund av automatiseringen, endast i undantagsfall möjlighet syntes föreligga att skaffa sig medel till uppehållet genom övergång till annat förvärvsarbete.

Till belysande av innebörden av förbundets nu föreliggande hemställan har telegrafstyrelsen vidare anfört följande.

Under åren 1937—1943 ha beviljats understöd (årlig ersättning) till sammanlagt 69 växelstationsföreståndare, vilka entledigats till följd av automatiseringen. Av dessa ha 14 avgått före det kalenderår, varunder de uppnått eller uppnå en levnadsålder av 55 år. Vid bifall till förbundets förslag skulle sålunda, om åldersfördelningen i framtiden blir ungefärligen densamma som hittills, behovsprövning förekomma i omkring en femtedel av alla förekommande fall.

Förbundet har tydligen vid avgivande av sitt ifrågavarande förslag utgått ifrån, att de personalgrupper vid telegrafverket, med vilka växelstationsföreståndarna vore närmast jämförliga, skulle vara lokal-, lands- och rikstelefonisterna, vilkas pensionsålder är 55 år. Denna utgångspunkt är givetvis riktig så till vida, att ifrågavarande personalgrupper ha ett med växelstationsföreståndarnas nära besläktat arbete, mestadels bestående i växelbords-tjänst. Väsentliga olikheter föreligga dock mellan å ena sidan lokal-, lands- och rikstelefonisterna och å andra sidan växelstationsföreståndarna beträffande de förhållanden, under vilka arbetet utföres, och i allmänhet även beträffande arbetsintensiteten och arbetets svårighetsgrad. Den frihet att inom vissa gränser ordna sitt arbete efter gottfinnande, som tillkommer växelstationsföreståndarna, jämte det i stort sett lugnare arbetet gör det möjligt för dem att kvarbliva i tjänsten betydligt längre än som är möjligt för centralstationernas telefonister, vilka följa av befälet uppgjorda vaktlistor och vilkas arbete ofta är forcerat och städse måste noggrant följas och kontrolleras. Hinder brukar från telegrafverkets sida icke resas mot att en växelstationsföreståndare vid uppnådd högre levnadsålder genom anlitan- de av biträdes- hjälp i ökad omfattning nedbringar sin dagliga arbetstid med en eller annan timme, förutsatt att detta icke menligt inverkar på stationens skötsel och att övervakningen av arbetet icke eftersättes. Att växelstationsföreståndarna i allmänhet kvarbliva i sina befattningar till en relativt hög levnads- ålder, framgår av allmänt gjord erfarenhet inom telegrafverket och bestyr- kes av följande uppgifter rörande levnadsåldern för de föreståndare, som under den ovannämnda sjuårsperioden 1937—1943 avgått till följd av auto- matisering och därvid kommit i åtnjutande av årlig ersättning. Antalet av dessa föreståndare var, såsom ovan sagts, 69 och fördelningen i åldersgrup- per var följande:

Levnadsålder vid avgången	Antal föreståndare
50—54 år	14
55—59 »	13
60—64 »	15
65—69 »	7
70 år eller däröver	20

icke mindre än 27 av dessa tvångsvis entledigade föreståndare eller närmare 40 procent ha sålunda vid avgången uppnått en levnadsålder av 65 år eller däröver.

Styrelsen håller för troligt, att om växelstationsföreståndarna haft en på avgiftsplikt grundad pensionering, pensionsåldern för dem skulle ha satts till 63 år i likhet med vad som skett beträffande vissa grupper av tjänstemän inom lönegraderna 1—12 vid bland annat telegrafverket.

I händelse lösningen av här förevarande spörsmål skulle sökas enligt den av bankoutskottet antydda levnadsålderslinjen, vill styrelsen för den skull förorda, att ålderstalet sättes högre än till det av förbundet föreslagna, 55 år. Sakligt sett skulle enligt styrelsens mening 63 år vara det lämpligaste gränstalet. Med hänsyn bl. a. därtill, att städerskor, vilkas arbete måste anses vara mindre krävande än en växelstationsföreståndares, kunna komma i åtnjutande av s. k. summarisk pension redan vid uppnådda 60 levnadsår och då icke underkastas behovsprövning, vill styrelsen emellertid icke motsätta sig att behovsprövningen slopas beträffande växelstationsföreståndare, som uppnått 60 års levnadsålder.

Telegrafstyrelsen har vidare ingått på frågan om antalet tjänstår borde inverka på spörsmålet om behovsprövningen och i detta hänseende anfört följande.

Ytterligare en synpunkt finner styrelsen vara av betydelse vid bedömandet av här ifrågavarande spörsmål. Av de förenämnda 69 föreståndare, som under årsperioden 1937—1943 entledigats till följd av automatisering och därvid kommit i åtnjutande av årlig ersättning, ha, såsom framgår av det föregående, 27 avgått före fyllda 60 levnadsår. För dessa 27 har antalet tillgodoräknade tjänstår uppgått till mellan 15 och 38 enligt nedanstående fördelning:

15—19 tjänstår	.....	4	föreståndare
20—24	»	9	»
25—29	»	5	»
30 tjänstår eller däröver	.....	9	»

Fjorton av dem ha sålunda vid avgången kunnat räkna minst 25 tjänstår, d. v. s. uppnått den tjänstålder, vid vilken växelstationsföreståndare, som avgår på grund av sjukdom, enligt Kungl. Maj:ts bestämmelser i brev till telegrafstyrelsen den 22 december 1943 angående årligt understöd åt viss icke-ordinarie personal vid telegrafverket kan tilldelas årligt understöd utan behovsprövning.

Styrelsen finner skäligt, att föreståndare, som entledigas till följd av automatiseringen och som vid avgången har en anställningstid av 25 år eller mera, må kunna beviljas årlig ersättning utan förutgången behovsprövning, om han i övrigt uppfyller villkoren för sådan ersättning. Avgång till följd av stationens automatisering synes styrelsen böra i förevarande hänseende likställas med avgång på grund av sjukdom.

Sammanfattningsvis har telegrafstyrelsen uttalat, att enligt styrelsens mening behovsprövningen i automatiseringsfallen borde helt upphöra, men att därest behovsprövningen funnes böra delvis bibehållas, densamma borde inskränkas till att gälla allenast de fall, då vederbörande avginge före uppnådda 63 — eventuellt 60 — levnadsår och därvid icke kunde räkna minst 25 tjänstår.

Statskontoret har i utlåtande den 19 september 1944 anført.

Jämlikt beslut av 1943 års riksdag (skrivelse nr 530) har kravet på behovsprövning eftergivits i fall där frågan gäller understöd — vid avgång ur tjänst till följd av ålder eller sjukdom — åt andra växelstationsföreståndare än sådana, som entledigats på grund av växelstations automatisering. Enligt vad statskontoret under hand inhämtat från telegrafstyrelsen anser sig styrelsen icke äga befogenhet att utan behovsprövning tillerkänna årligt understöd åt växelstationsföreståndare, som gått miste om sin anställning på grund av automatisering, även om denne vid entledigande till följd av hög levnadsålder eller sjukdom icke längre är tjänstduglig. Härigenom kunna alltså uppkomma sådana ur rättvisesynpunkt otillfredsställande fall, som åberopas i föreliggande framställning.

Statskontoret har för sin del städse ställt sig avvisande mot tidigare framställningar om borttagandet av behovsprövningen vid avgörande av ärenden om understöd åt växelstationsföreståndare. Med hänsyn till det ändrade läge, vari frågan om understöd åt på grund av automatiseringen entledigade växelstationsföreståndare kommit genom slopandet av behovsprövningen i ovan angivna fall, torde det emellertid nu vara ofrånkomligt att eftergiva kravet på behovsprövning även i fråga om i framställningen avsedda växelstationsföreståndare. Statskontoret anser sig emellertid alltjämt böra motsätta sig, att behovsprövningen helt upphör, men vill föreslå den uppmjukningen av villkoren för understödsbeviljande, att behovsprövningen bibehålles endast för de fall, där vederbörande entledigats före viss uppnådd högre ålder. Därvid synes den av telegrafstyrelsen alternativt förordade åldern 63 år lämpligen kunna tjäna som gräns. Däremot anser statskontoret tillräckliga skäl ej föreligga att slopa behovsprövningen för det fall, att anställningshavaren kan räkna 25 tjänstår. Å andra sidan anser statskontoret, att föreskrift bör meddelas, att årligt understöd icke må tilldelas anställningshavare, som är innehavare av anställning, varmed följer rätt till pension av statsmedel, eller som redan uppbär sådan pension på grund av tidigare anställning.

Departements-
chefen.

I likhet med myndigheterna anser jag skäl tala för en begränsning av behovsprövningen vid bestämmande av ersättning åt växelstationsföreståndare, som entledigats till följd av växelstations automatisering. Sålunda framstår ett bibehållande av behovsprövningen såsom särskilt otillfredsställande i de fall, då vederbörande närmar sig eller kanske överskridit den levnadsålder, då jämförbara befattningshavare vid telegrafverket kunna komma i åtnjutande av åldersunderstöd utan behovsprövning. Men även i sådana fall, då tjänstetiden är relativt lång, är det obilligt att tillmäta behovssynpunkten avgörande betydelse vid prövningen av ersättningsfrågan. För egen del vill jag i anslutning till telegrafstyrelsens alternativa förslag förordade, att behovsprövningen vid behandlingen av frågor om årlig ersättning till växelstationsföreståndare, som entledigats till följd av växelstations automatisering, begränsas till de fall, då vederbörande vid tidpunkten för entledigandet icke uppnått 60 levnadsår och ej heller kan räkna minst 25 tjänstår. För den händelse befattningshavaren innehar anställning, varmed följer rätt till pension av statsmedel, eller redan uppbär sådan pension på grund av tidigare anställning, har statskontoret ansett, att årligt understöd icke bör utgå. Enligt min mening bör i dylika fall ersättningsfrågan underställas Kungl.

Maj:ts prövning. I likhet med vad som gäller i fråga om ålderdomsunderstöd åt växelstationsföreståndare, böra understödsbeloppen icke överstiga de pensionsförmåner, som vid en anställningstid av 30 år eller mera må tillkomma i den s. k. summariska pensionskungörelsen avsedd manlig arbetare. De föreslagna ändringarna böra tillämpas från och med den 1 juli 1945.

8. Förbättring av pensionerna för vissa f. d. anställningshavare vid Lund-Trelleborgs järnväg.

I en den 10 juli 1944 dagtecknad framställning har ledamoten av riksdagens andra kammare Olof Andersson i Malmö hemställt om vidtagande av åtgärder till förbättring av pensionerna för vissa f. d. befattningshavare vid Lund—Trelleborgs järnväg, vilka pensionerats under den tid järnvägen för statens räkning innehafts av ett för ändamålet bildat bolag.

I yttrande över framställningen har *järnvägsstyrelsen* anfört följande.

De pensionärer, varom i föreliggande framställning är fråga, anställdes vid f. d. Lund—Trelleborgs järnväg, som från och med den 1 januari 1918 övertogs av det samma år nybildade Landskrona—Lund—Trelleborgs järnvägsaktiebolag. Sedan staten övertagit aktiemajoriteten i bland andra sagda bolag, förvaltades Landskrona—Lund—Trelleborgs järnvägar av de s. k. statliga järnvägsbolagen under tiden 1 juli 1938—30 juni 1940, varefter sistnämnda järnvägar helt övergingo i statens ägo och samtidigt införlivades med statens järnvägar.

I enlighet med vid f. d. Landskrona—Lund—Trelleborgs järnvägar tillämpad praxis beträffande beviljande av pension åt personal vid avgång ur tjänst tillerkände de statliga järnvägsbolagen nu ifrågavarande pensionärer vid avgången ur bolagens tjänst pensioner med belopp, som framgå av nedanstående sammanställning.

Befattning	Namn	Född den	An- ställd vid L.T.J. den	Av de statliga järnvägsbolagen beviljad årlig pension	Dyrtidshjälp enl. k. kungörelserna 648/41 o. 205/44	S:a pensionsförmåner
				kr. fr. o. m.	kr. per år	kr. per år
Lokmästare	H. Lindkvist.....	14/8 74	1/10 07	1 540 1/9 39	360	1 900
Lokförare	O. Lindholm.....	25/7 75	25/7 93	1 270 1/6 39	324	1 594
Stationsförman	M. Ekberg.....	10/10 75	97	900 1/1 39	252	1 152
„	O. Borg	5/8 77	1/10 00	900 1/4 40	252	1 152
Stationskarl	B. E. Nilsson	8/4 75	18/5 00	800 1/1 39	230	1 030
„	N. Jeppsson	21/1 75	28/5 01	800 1/1 39	230	1 030
„	N. Andersson	11/1 75	97	800 1/1 40	230	1 030
Materialvakt	T. L. Johansson...	8/8 76	1/1 04	800 1/7 39	230	1 030

Härvid torde dock böra framhållas, att å 1905 års ordinarie bolagsstämma med delägarna i Lund—Trelleborgs järnvägsaktiebolag bland annat beslöt, att i bolagets tjänst då anställd personal, som den 1 juli samma år icke fyllt 30 år, skulle obligatoriskt ingå såsom delägare i Enskilda Järnvägarnes Pensionskassa. Vissa av nämnda bolagsstämmas beslut berörda dåvarande anställningshavare vid Lund—Trelleborgs järnväg — däribland

de i ovanstående sammanställning angivna pensionärerna Lindholm, Ekberg, Borg och Johansson — anhöllo emellertid var för sig i särskilda skrivelser om befrielse från skyldigheten att ingå i sagda pensionskassa. Sistnämnda framställningar blevo av bolagsstyrelsen den 3 augusti 1905 bifallna under uttryckligt framhållande av att den förpliktelse att bereda pension åt ifrågasvarande personal med änkor och omyndiga barn, som bolaget sålunda velat åtaga sig, genom vederbörandes förklaring att icke vilja emottaga den erbjudna förmånen skulle, vad dem beträffar, anses förfallen.

Utöver de pensioner, som på sätt förut nämnts genom beslut av de statliga järnvägsbolagen beviljats i här förevarande framställning avsedda pensionärer, utgår från och med den 1 januari 1941 jämväl dyrtidshjälp, vilken förmån enligt bestämmelserna i Kungl. Maj:ts kungörelser den 28 juni 1941 (nr 648) och den 5 maj 1944 (nr 205) angående dyrtidshjälp åt vissa pensionärer från av staten övertagna enskilda järnvägar utgår med belopp, som likaledes framgå av ovanstående sammanställning.

Enligt § 5 mom. 8 i avtal den 1 juli 1940 mellan järnvägsstyrelsen för svenska staten, å ena sidan, samt bland andra Landskrona—Lund—Trelleborgs järnvägsaktiebolag, å andra sidan, angående förvärv för svenska statens räkning av bolagens järnvägar m. m. skall personal, som icke vunnit anställning å aktiv stat vid statens järnvägar, redan pensionerad personal samt pensionsberättigade familjemedlemmar efter personal av nyssnämnda kategorier icke äga rätt att komma i åtnjutande av andra pensionsförmåner eller understöd — fränsett viss förtidspension — än som skulle tillkommit vederbörande därest banorna ej övergått i statens ägo. I detta sammanhang anser sig styrelsen även böra framhålla, att i samtliga de avtal, som av styrelsen träffats angående statsförvärv av enskilda järnvägar, vilka i likhet med f. d. Landskrona—Lund—Trelleborgs järnvägar införlivats med statens järnvägar från och med den 1 juli 1940 eller senare, har intagits en bestämmelse av motsvarande innebörd angående den vid statsövertagandet redan pensionerade personalens pensionsförmåner.

På grund av vad ovan anförts och med hänsyn till de vittgående konsekvenser beträffande pensionerad personal vid av staten övertagen enskild järnväg, vartill ett bifall till den nu gjorda framställningen skulle leda, får järnvägsstyrelsen avstyrka bifall till densamma.

De i sammanställningen upptagna befattningshavarna ha enligt föreliggande uppgifter intill avgången med pension en tjänstetid av, Lindkvist 31 år, Lindholm 45 år, Andersson 42 år och de övriga 35—41 år. Vissa av befattningshavarna ha enligt uppgift efter pensioneringen anlitats i tjänst, delvis även sedan järnvägen införlivats med statsbanorna. Sålunda har Lindholm varit i statens järnvägars tjänst till och med den 12 april 1943 och Johansson till och med den 28 februari samma år.

Om järnvägen före de ifrågasvarande befattningshavarnas pensionsavgång varit införlivad med statsbanorna, hade enligt praxis viss möjlighet till erhållande av pension enligt de s. k. summariska arbetarpensionsbestämmelserna förelegat. Inom järnvägsstyrelsen har undersökts, vilka pensionsbelopp som sålunda skulle tillkommit befattningshavarna, om Landskrona—Lund—Trelleborgs järnvägar formellt övertagits av staten redan den 1 juli 1938 i stället för att först en tid förvaltas under bolagsform. Därvid har framkommit, att tillämpning å befattningshavarna av den vid ifrågasvarande tid gällande kungörelsen nr 585/1934 skulle ha inneburit ökade pensionsförmå-

ner för samtliga utom Lindkvist. Pensionerna enligt kungörelsen med inberäkning av tilläggsförmåner skulle ha utgjort för Lindholm 1 623 kronor, för Lindkvist och Johansson 1 172 kronor och för de övriga 1 404 kronor för år.

Nämnas må vidare, att 1942 års riksdag (bankoutsk. utl. nr 43, r. skr. nr 230) i anledning av motioner medgav vissa höjningar av de årliga gratifikation, som utgingo till vissa f. d. anställningshavare vid Landskrona & Häl-singborgs järnvägar samt Landskrona—Lund—Trelleborgs järnvägar, vilka anställningshavare likaledes avgått under tiden för den statliga bolagsför-valtningen.

De pensioner, som av vederbörande statliga bolag tillerkänts de i ärendet *Departements-*
chefen.
ifrågavarande befattningshavarna, uppgå även med inberäkning av dyrtids-hjälp till låga belopp. I all synnerhet är detta fallet beträffande Ekberg, Borg, Nilsson, Jeppsson, Andersson och Johansson, vilka även kunna åbero-pa långa anställningstider. I betraktande av föreliggande omständigheter — däribland det förhållandet att bolagsformen i förevarande fall endast anli-tats som en övergångsform vid järnvägens införlivande med statsbanorna — anser jag billighetsskäl tala för en viss förbättring av dessa befattningshava-res pensioner. I fråga om grunderna för beräkandet av förbättringen kunna olika alternativ tänkas. En skälig avvägning av förbättringen synes kunna erhållas, om pensionsförmånerna med tilläggsförmåner omräknas efter samma beräkningsgrunder som gällt för pension enligt 1934 års kungörelse. I sådant fall bör enahanda omräkning göras för Lindholm, vilkens pensions-förmåner likaledes understiga de summariska pensionsförmånerna. Jag för-ordar, att riksdagens bemyndigande för Kungl. Maj:t till sådan omreglering av pensionsförmånerna inhämtas. Det synes skäligt, att omregleringen får ske från och med den 1 januari 1945 räknat.

9. Pensionsförhållandena för lärare, som varit anställda vid mindre folkskolor eller såsom biträdande lärare, m. fl.

Enligt folkskolans avlöningsreglemente samt avlöningsreglementet för no-madlärare utgår till lärare vid mindre folkskola, biträdande lärare och no-madlärare vid visteskola, som tjänstgör vid byskola, lön enligt löneklassen närmast över den, vilken vederbörande lärare tillhör. Till denna löneförmån har hänsyn tagits även i pensionshänseende; de pensionsavdrag och pensions-underlag, som i folkskolans tjänste- och familjepensionsreglementen fastställts för ifrågavarande lärargrupper, äro således högre än de motsvarande belopp, som gälla för småskollärare samt lärare vid visteskola, vilken ej tjänstgör vid byskola.

I den förut denna dag beslutade propositionen med förslag till vissa änd-ringar i civila avlöningsreglementet m. m. har förordats sådan ändring av 14 § folkskolans avlöningsreglemente, att här avsedd ordinarie lärare bibehål-

les vid angivna särskilda förmån i lönehänseende jämväl efter en av skolorganisatoriska skäl föranledd förflyttning till småskollärartjänst, såvida han före förflyttningen under minst tio år i oavbruten följd innehaft tjänst som lärare vid mindre folkskola eller som biträdande lärare. Den avsedda ändringen blir av betydelse även för nomadlärare, då enligt det för dem gällande avlöningsreglementet lärare vid visteskola jämställas med biträdande lärare, om han tjänstgör vid byskola, och eljest med småskollärare. I samband med reglementsändringen har föreslagits en övergångsbestämmelse, enligt vilken ifrågavarande förmån från och med den 1 juli 1945 må tillkomma här avsedd lärare, vilken förflyttats under tiden 1 juli 1942—30 juni 1945.

Vid bifall till nämnda förslag torde sådan f. d. ordinarie lärare vid mindre folkskola, biträdande lärare eller nomadlärare vid visteskola med tjänstgöring vid byskola, som jämlikt avlöningsreglementet i dess ändrade lydelse eller på grund av nyssnämnda övergångsbestämmelse äger bibehållas vid den högre löneställningen, böra erhålla däremot svarande ställning i pensionshänseende. De härför erforderliga ändringarna i folkskolans tjänste- och familjepensionsreglementen torde böra träda i kraft den 1 juli 1945. I det fall, att här avsedd lärare före ändringens ikraftträdande avgått med rätt till pension enligt folkskolans tjänstepensionsreglemente och alltjämt lever den 1 juli 1945, torde emellertid billighetsskäl tala för att pensionsreglementena beträffande honom från och med den 1 juli 1945 tillämpas i sin nu avsedda lydelse. Bemyndigande för Kungl. Maj:t att förordna härom torde böra utverkas av riksdagen.

Hemställan.

Inom finansdepartementet ha utarbetats förslag till kungörelser om ändring i vissa delar av allmänna tjänstepensionsreglementet den 30 december 1941 (nr 1008), om ändrad lydelse av 23 § allmänna familjepensionsreglementet den 30 december 1941 (nr 1009), om ändring i vissa delar av reglementet den 12 juni 1942 (nr 452) angående tjänstepension för arbetare i statens tjänst (1942 års tjänstepensionsreglemente för arbetare), om ändring i vissa delar av folkskolans tjänstepensionsreglemente den 18 juli 1942 (nr 699) samt om ändring i vissa delar av folkskolans familjepensionsreglemente den 18 juli 1942 (nr 700). Förslagen innefatta de ändringar i pensionsreglementena, som i det föregående förordats.

Under åberopande av vad sålunda i det föregående i skilda hänseenden anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

- 1) godkänna förenämnda förslag till kungörelser;
- 2) bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med vad i det föregående förordats
  - a) meddela bestämmelser om tillämpning av allmänna tjänste- och familjepensionsreglementena beträffande vissa förutvarande landsfiskaler m. fl.,

b) besluta i fråga om familjepension i vissa fall till efterlevande till arbetare i statens tjänst, vilken avlidit under tiden 1 juli 1942—30 juni 1945 utan att vid fränfallet vara underkastad 1942 års familjepensionsreglemente för arbetare,

c) meddela pensionsbestämmelser för arbetare, som äro underkastade 1942 års tjänste- och familjepensionsreglementen för arbetare och övergå till icke pensionsberättigande tjänstemannaanställning,

d) meddela bestämmelser angående ersättning till växelstationsföreståndare, som entledigats till följd av växelstations automatisering,

e) besluta om reglering av pensionerna för vissa f. d. anställningshavare vid Lund—Trelleborgs järnväg, samt

f) besluta om reglering av pensionsförhållandena för vissa lärare, som varit anställda vid mindre folkskolor eller såsom biträdande lärare, m. fl.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen förordnar Hans Maj:t Konungen, att proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

Sven Åmark.